Vastaus kirjalliseen kysymykseen KK 13/2024 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen vammaisten työllistymisen edellytyksistä

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Timo Suhonen /sd näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 13/2024 vp:

> Onko hallitus huomioinut vammaiset ja esimerkiksi neurokirjon ihmiset arvioidessaan työttömyys- ja sosiaaliturvan leikkauksia,
>
> onko hallitus valmis uudelleen arvioimaan leikkausten perumisen tarvetta heikoimmassa asemassa oleville,
>
> kuinka hallitus huomioi päätöksissään perustuslain 18 §:n valtiovaltaa velvoittavan hengen, että se päätöksissään asettaa oikeuden työhön etusijalle koskien myös vammaisia,
>
> onko hallitus huomannut, että sen talouspolitiikan vääräsyklisyys köyhdyttää köyhiä, lisää köyhyyttä ja työttömyyttä sekä jarruttaa talouskasvua ja sen elpymistä — etenkin korkojen käännyttyä jälleen kasvuun,
>
> onko hallitus huomannut, että suojaosan poisto kohdistuu erityisesti vammaisiin,
>
> mitä konkreettisia toimia hallitus aikoo edistää osatyökykyisten työllistymisessä ja ilmapiirin luomisessa, jotta vähemmän edistyksellisiinkin yrityksiin palkattaisiin vammaisia ihmisiä,
>
> miten hallitus aikoo olla hukkaamatta Sanna Marinin hallitukselta saamaansa perintöä osatyökykyisten avoimille työmarkkinoille työllistymisen edistämisessä,
>
> harkitseeko hallitus erityisryhmien jättämistä leikkaustoimiensa ulkopuolelle ja
>
> aikooko hallitus valmistella vammaisten työelämäosallisuutta parantavan lain?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Hallituksen tavoitteena on turvata suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan tarjoamien palveluiden ja etuuksien kestävä rahoitus. Tavoitteen saavuttamiseksi hallitus toteuttaa talous- ja työllisyyskasvua vauhdittavia uudistuksia sekä sopeutustoimia, joilla vahvistetaan julkista taloutta. Kestävä julkinen talous mahdollistaa sen, että myös tulevaisuudessa kaikkein heikoimmassa asemassa olevien toimeentulo voidaan turvata.

Vammaisten henkilöiden sosiaaliturvan ja työn yhdistämistä tuetaan useilla tukimuodoilla. Keskeinen järjestelmä on työkyvyttömyyseläke ja osatyökyvyttömyyseläke, mutta myös työttömyysturvalla on oma roolinsa sosiaaliturvan ja työn yhdistämisessä. Työkyvyttömyyseläkettä saavalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen. Pääsääntöisesti oikeutta työttömyysetuuteen ei ole myöskään henkilöllä, joka on osa-aikatyössä ja saa osatyökyvyttömyyseläkettä. Näin ollen työttömyysturvan muutokset eivät vaikuta työkyvyttömyyseläkkeellä olevien tulotasoon.

Soviteltua työttömyysetuutta ei alun perin ole tarkoitettu pysyväksi osittaisen työllistymisen tueksi. Työmarkkinoiden muutos on kuitenkin johtanut siihen, että sovitellun työttömyysetuuden saanti voi olla pitkäkestoista. Työttömyysturvalainsäädännön (ml. suojaosan poisto) muutosten yhteydessä on erikseen arvioitu esityksen vaikutuksia vammaisiin henkilöihin.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014, 15 §) tarkentaa kohtuullisia mukautuksia vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksessa (2023) täsmennettiin yhdenvertaisuuslain kohtuullisten mukautusten käsitettä vastaamaan paremmin YK:n vammaisyleissopimuksen määräyksiä. Viranomaisella, työnantajalla, tavaroiden tai palvelujen sekä koulutuksen tarjoajalla on yhdenvertaisuuslain mukaan velvollisuus tehdä kohtuullisia mukautuksia vammaisten henkilöiden yhtäläisten oikeuksien toteutumiseksi. Säädöstä täsmennettiin lain uudistuksessa niin, että kohtuullisuutta arvioitaessa lähtökohdaksi on aikaisempaa selkeämmin otettava vammaisen henkilön tarpeet. Kohtuullisen mukautuksen käsitettä täsmennettiin myös niin, että mukautusten piiriin aikaisempaa selkeämmin kuuluvat myös viranomaispalvelujen sisältö eikä vain (fyysinen) pääsy palveluihin. Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistus vahvisti myös syrjinnänvastaista oikeussuojaa työelämässä. Kesäkuusta 2023 lähtien yhdenvertaisuusvaltuutetulla on toimivalta käsitellä työelämän yksittäistapauksia.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) 8 §:n perusteella työ- ja elinkeinotoimiston, työ- ja elinkeinohallinnon asiakaspalvelukeskuksen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on tarjottava julkisia työvoima- ja yrityspalveluja tasapuolisesti samojen periaatteiden mukaisesti riippumatta henkilöasiakkaan sukupuolesta ja yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:n 1 momentissa tarkoitetuista seikoista. Työ- ja elinkei-

noviranomaisen on esiteltävä työ- ja koulutusvaihtoehtoja, avoimia työpaikkoja ja työnhakijoita siten, että henkilöasiakkailla on samanlaiset mahdollisuudet työnhakuun, ammatilliseen kehitykseen ja koulutukseen sukupuolestaan tai yhdenvertaisuuslain edellä mainitussa säädöksessä tarkoitetuista seikoista riippumatta.

Valtioneuvosto hyväksyi 31. elokuuta 2023 eduskunnalle annettavan tiedonannon toimista, joilla edistetään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä suomalaisessa yhteiskunnassa. Valtioneuvosto tehostaa omaa toimintaansa yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi. Kansainvälisissä yhteyksissä ja EU:ssa Suomi jatkaa pitkää ihmisoikeuspoliittista linjaansa mm. naisten, tyttöjen, vammaisten henkilöiden, alkuperäiskansojen ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen sekä muiden erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien edistämiseksi ja puolustamiseksi.

Kokonaisuudessaan talouspolitiikan mitoitus on vuonna 2024 elvyttävää ja talouspolitiikan elvyttävä vaikutus kasvaa vuoteen 2023 verrattuna. Talouspolitiikan mitoitus kiristyy ja elvyttävä vaikutus pienenee vuodesta 2025 alkaen. Vaikka talouspolitiikka muuttuu kiristäväksi, talouskasvun ennustetaan nopeutuvan vuonna 2025 vuonna 2023 alkaneen matalasuhdanteen vaikutusten väistyttyä. Talouspolitiikka on pääosin vastasyklistä tai neutraalia.

Työttömyysasteen nousu vuosina 2023 ja 2024 on seuraus heikentyneestä suhdannetilanteesta. Hallitus pyrkii talouspolitiikallaan kasvattamaan työllisyyttä.

Hallitusohjelmassa on useita kirjauksia, joilla vahvistetaan erityisryhmien, kuten osatyökykyisten, vammaisten, maahanmuuttajien, ikääntyneiden, matalan koulutustason tehtävissä toimivien henkilöiden työllistymistä, osaamista ja työelämäosallisuutta. Tavoitteena on myös käyttämättömän työvoima- ja osaamispotentiaalin parempi hyödyntäminen työllisyyden ja kasvun edistämiseksi. Kirjaukset liittyvät työllisyyteen, työvoimapalveluihin, työelämän kehittämiseen, syrjinnän torjumiseen ja yhdenvertaisuuden edistämiseen sekä osaamisen kehittämiseen. Työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee toimintaohjelman, jonka tavoitteena on työelämän vastaanottokyvyn vahvistaminen ja vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistymisen ja työelämäosallisuuden edistäminen. Ohjelman tavoitteena on:

1. Työnantajat saavat tietoa vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työntekijöiden palkkaamiseen. Myös työnantajien kannusteita kehitetään.
2. Syrjintä työelämässä vähenee
3. Vaikeassa työmarkkina-asemassa olevat saavat tarvitsemansa työllistymistä tukevat ja osaamisen kehittämisen palvelut.

Työnantaja voi saada työolosuhteiden järjestelytukea, jos työhön palkattavan tai työssä jo olevan henkilön vamma tai sairaus edellyttää uusia työvälineitä tai kalusteita,

muutostöitä työpaikalla, tai apua työssä toiselta työntekijältä. Tuki edistää osatyökykyisten ja vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia sijoittua sopivaan työhön tai säilyttää työpaikkansa avoimilla työmarkkinoilla. Pääministeri Orpon hallituksen ohjelman mukaisesti hallitus kehittää työolosuhteiden järjestelytukea ja lisää sen tunnettuutta työnantajille ja TE-asiantuntijoille.

Palkkatuki on yksi keskeinen väline edistää osatyökykyisten ja vammaisten työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Palkkatuen uudistus tuli voimaan 1.7.2023. Uudistettua palkkatukea koskevan lainsäädännön tavoitteena oli yksinkertaistaa järjestelmää ja lisätä tuen käyttöä yrityksissä. Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti hallitus uudistaa palkkatukea ja kohdistaa sitä erityisesti yksityiselle ja kolmannelle sektorille. Sadan prosentin palkkatuen käyttö mahdollistetaan jatkossakin myös suurimmille taloudellista toimintaa harjoittaville kolmannen sektorin toimijoille.

Hallitus uudistaa myös työttömyysturvaa työhön kannustavaksi. Osana tätä uudistustyötä on sovittu, että palkkatuettu työ ei enää kerrytä työssäoloehtoa. Hallitus antaa aiheesta esityksen eduskunnalle kevään 2024 aikana. Poikkeuksena hallitusohjelmakirjaukseen hallitus tulee esittämään, että alentuneesti työkykyisen työllistämiseksi solmittu palkkatuettu työ kuitenkin kerryttäisi jatkossakin työssäoloehtoa. Tällöin työssäoloehtoa ei kuitenkaan kerryttäisi palkkatuetun työn ensimmäiset 10 kuukautta, mutta tämän jälkeen työssäoloehtoa voitaisiin kerryttää tällaisesta työllistymisestä. Nykytilaa vastaavasti työssäoloehdossa huomioitaisiin 75 prosenttia työssäoloehtoa kerryttävistä kuukausista. Työsuhteen 10 ensimmäistä kuukautta ja tämän jälkeen se osa työstä, joka ei kerryttäisi työssäoloehtoa, pidentäisivät työssäoloehdon tarkastelujaksoa.

Pääministeri Orpon hallituksen ohjelmaan on kirjattu useampi osatyökykyisten ja vammaisten työllistämiseen ja työelämäosallisuuteen liittyvä toimintaohjelma. Viime hallituskaudella toiminut Työ2030-ohjelma jatkaa toimintaansa. Valmistelelussa on niin ikään nykyisen hallitusohjelman mukaisesti useamman vuoden mittainen, myös ikääntyneitä koskeva, työkykyohjelma työssä jaksamisen parantamiseksi ja työkyvyttömyyseläkkeiden vähentämiseksi. Ohjelmassa pyritään huomiomaan työkykyä edistävät ja tukevat, sairauspoissaoloja vähentävät ja julkista sosiaali- ja terveydenhuoltoa että työterveyshuoltoa kehittävät toimet.

Aiemmassa Työkykyohjelmassa (2019–2023) tehtyjä toimenpiteitä on laajennettu uusille alueille osana Suomen kestävän kasvun ohjelmaa. Sosiaali- ja terveysministeriö on myöntänyt 4,5 miljoonaa euroa valtionavustusta kuuden hyvinvointialueen käyttöön vuosille 2023–2024. Tavoitteena on parantaa Suomen työllisyysastetta tukemalla osatyökykyisten polkuja työhön, työkykyisyyttä ja työssä pysymistä sekä varmistaa työkyvyn tuen palveluiden valtakunnallinen saatavuus ja laatu. Näissä hankkeissa on myös kehitetty laatuperusteista työvalmennusta kehitysvammaisille.

Pääministeri Orpon hallitus jatkaa TE-palvelut 2024 -uudistusta. Uudistuksen tavoitteena on palvelurakenne, joka edistää työntekijöiden nopeaa työllistymistä ja lisää työ- ja elinkeinopalvelujen tuottavuutta, saatavuutta, vaikuttavuutta ja monipuolisuutta.

Pääministeri Orpon hallitus edistää myös työkyvyttömyyseläkkeen ja ansiotyön yhteensovittamista ottamalla käyttöön julkisen talouden kannalta kustannustehokkaan osatyökyvyttömyyden ja täyden työkyvyttömyyseläkkeen lineaarimallin, joka tukee palkan ja eläkkeen yhteensovittamista, niin että työnteko kannattaa aina.

Tutkimusten mukaan vammaiset henkilöt kohtaavat syrjintää työelämässä. Hallituksen tavoitteena on poistaa työelämässä esiintyviä syrjiviä käytäntöjä ja rakenteita edistämällä syrjintää koskevan lainsäädännön noudattamista tehokkaammalla informoinnilla, hyvien käytäntöjen levittämisellä ja mm. alustatalouden tehokkaammalla valvonnalla.

Valtiontalouden säästöt pyritään toteuttamaan tavalla, joka huomioi kaikkein heikoimmassa asemassa olevien tilanteen. Esimerkiksi sosiaaliturvan indeksijäädytysten ulkopuolelle on rajattu toimeentulotuki, vammaisetuudet, rintamalisät, eläkkeet ja elatustuki. Erityisesti toimeentulotuen indeksikorotukset turvaavat kaikkein pienituloisimpien toimeentulon. Lisäksi hallitus on panostanut lasten ja nuorten neuropsykologisten häiriöiden kuntoutukseen ja kuntoutuspalveluihin Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen kautta.

Vammaisten työelämäosallisuutta parantava laki ei sisälly hallitusohjelmaan, eikä se siten ole valmistelussa.

Hallituksen tavoitteena on vähentää köyhyyttä kestävästi työllisyystavoitteen kautta. Hallituksen tavoitteena on nostaa työllisyyttä vaalikauden aikana 100 000 uudella työllisellä. Valtiovarainministeriön arvion mukaan pelkästään vuoden 2024 aikana voimaan tulevien sosiaaliturva- ja veromuutosten arvioidaan vahvistavan työllisyyttä noin 60 000 – 65 000 työllisellä keskipitkällä aikavälillä.

Helsingissä 23.2.2024

Työministeri Arto Satonen

VN/4857/2024-TEM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons:

Satonen Arto 91308248B

2024-03-01